

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

КСЕНЖУК ОЛЕКСАНДР СТЕПАНОВИЧ

УДК 339.9:330.15

**ІНТЕГРАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК У ГЛОБАЛЬНУ
ІНДУСТРІЮ ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ І ДОРОГОЦІННОГО
КАМІННЯ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Тернопіль – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Тернопільському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Іващук Ірина Олегівна,
Тернопільський національний економічний університет, директор навчально-наукового інституту міжнародних економічних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Якубовський Сергій Олексійович,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
завідувач кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин;

кандидат економічних наук, доцент
Хмара Марина Петрівна,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри міжнародного бізнесу.

Захист відбудеться 9 квітня 2020 року о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.01 у Тернопільському національному економічному університеті за адресою: 46009 м. Тернопіль, вул. Львівська, 11а, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46009 м. Тернопіль, вул. Бережанська, 4.

Автореферат розіслано 6 березня 2020 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор

Т. О. Кізіма

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В останні десятиліття питання глобального економічного розвитку невід'ємно пов'язані із трансформаціями національних економік та виробленням стратегічних орієнтирів забезпечення їхнього позиціонування. Низка глобальних проблем, яких зазнала світова економіка у перші два десятиліття XXI ст., стосується ресурсного забезпечення національних економік, що є потенційним джерелом забезпечення економічного зростання, інтеграції країн у глобальний простір з орієнтацією на сировинний експорт, структурних змін на світовому ринку дорогоцінних металів, зростання впливу фінансової та політичної нестабільності на кон'юнктуру світових ринків й ін.

Саме під впливом означених тенденцій відбувається трансформація ринків дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння в глобальну індустрію, складність функціонування якої посилюється тим, що її основними суб'єктами є країни з невисоким рівнем економічного та соціального розвитку, високим рівнем тіньового сектору, неналежним державним контролем, низькою інвестиційною привабливістю та екологічною ефективністю, неспроможністю розвідки нових родовищ і власної переробки видобутої сировини за значної монополізації ринків. Для таких економік існують значні труднощі щодо повноцінної участі в глобальній індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та забезпечення справедливої конкуренції.

Сучасні наукові розвідки стосуються як функціонування фінансових ринків, окремих сегментів ринку дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, так і процесів, пов'язаних з їхнім обігом, нагромадженням, інвестуванням тощо. Загальним питанням функціонування фінансових ринків та організації біржової діяльності присвячені праці зарубіжних (Г. Марковіца, Е. Мендоза, Р. Мертона, Дж. Стігліца, В. Шарпа, Р. Шиллера) та вітчизняних учених (З. Луцишин, О. Мозгового, О. Сохацької, С. Циганова). У своїх працях питання становлення світового ринку дорогоцінних металів, у тому числі золота, та дорогоцінного каміння, особливості розвитку ювелірної промисловості в Україні та світі розглядали такі науковці: Т. Артюх, В. Дудченко, О. Мицак, В. Михальський, Ю. Ніколаєв, К. Семенюк, О. Рогач, В. Татарінцев, М. Хмара, О. Чиж, О. Шаров, С. Якубовський та ін. Проблеми формування інтеграційних пріоритетів країн і функціонування «сировинних» економік в умовах глобалізації висвітлені в працях таких учених: Р. Брауна, О. Булатової, Р. Зварича, І. Іващук, В. Козюка, С. Корабліна, М. Коуса, Д. Лук'яненка, У. Ніконенко, Н. Резнікової, Є. Савельєва, А. Філіпенка, О. Швиданенка, В. Шевчука та ін.

Незважаючи на значний науковий доробок вітчизняних і зарубіжних дослідників, невирішеними залишаються питання змістового формування понятійного апарату, розробки нових стратегій інтеграції національних економік у глобальну індустрію в умовах, які дадуть змогу поєднати стабільне інституційне підґрунтя, ефективне державне управління, соціальну та екологічну відповідальність і врахувати асиметричність позиціонування країн.

Актуальність зазначених проблем, їхня важливість у теоретичному та практичному аспектах зумовили вибір теми дисертації, визначили логіку дослідження, окреслили мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами і темами. Матеріали дисертаційної роботи є складовою: держбюджетного фундаментального дослідження Тернопільського національного економічного університету «Становлення альянсу Польщі, Чехії, Словаччини, Угорщини та України як Вишеградської п'ятірки: контекст регіональної економічної інтеграції» (державний реєстраційний номер 0119U100528), де автором розглянуто особливості впровадження стратегічних напрямів розвитку індустрії дорогоцінних металів у країнах Східної Європи; науково-дослідних робіт кафедри міжнародної економіки ТНЕУ «Розвиток міжнародних відносин України в системі світової та європейської економічної інтеграції» (державний реєстраційний номер 0114U001085), в межах якої автором запропоновано механізми інтеграції національних економік у глобальне економічне середовище в процесі формування глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння; «Цивілізаційні виміри глобальних трансформацій і геоекономічні пріоритети України» (державний реєстраційний номер 0114U001079), де автором обґрунтовано асиметрії формування глобального простору та проаналізовано основні виклики для національних економік; госпдоговірної науково-дослідної теми «Стратегічні напрями розвитку індустрії дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння України в умовах глобалізації» (державний реєстраційний номер 0119U103823), де автором розглянуто перспективи розвитку індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння в Україні.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у розробленні теоретико-методичного обґрунтування формування глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та стратегічних напрямів інтеграції у цю індустрію національних економік, у тому числі України.

Для досягнення визначеної мети були окреслені та вирішені такі завдання:

- сформуванню теоретико-концептуальну модель глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння для виокремлення її сутнісних характеристик, принципів побудови, інституційних та функціональних елементів;

- з'ясувати вплив глобальних детермінант на формування глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння для виявлення деструктивних факторів;

- розкрити інституційний базис інтеграції національних економік у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння для узагальнення його ролі у забезпеченні справедливої конкуренції та добросовісності;

- розробити методологічну послідовність дослідження глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння для оцінювання стану її функціонування;

- проаналізувати стан розвитку та кон'юнктуру світових ринків дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння з метою виявлення сучасних тенденцій функціонування цієї індустрії;

- здійснити кількісне оцінювання інтегрованості національних економік у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння для ідентифікації їхніх позицій;

- проаналізувати суперечності інтеграції національних економік у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння для розроблення заходів щодо їхнього вирішення;

- виявити сучасні тенденції розвитку індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння в Україні для визначення пріоритетних напрямів її інтеграції в глобальну індустрію;

- окреслити вектори розвитку глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння для впровадження соціально орієнтованих та екологічно сприятливих інтеграційних стратегій країн світу.

Об'єктом дослідження є процеси формування глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та прикладні засади інтеграції національних економік у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння.

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення окреслених завдань використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, які забезпечили об'єктивність та достовірність основних положень дисертації і сформульованих висновків: метод системного аналізу – при формуванні теоретико-методологічної бази дослідження та структурної будови глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння; теоретичного узагальнення та наукової абстракції – при обґрунтуванні категоріально-понятійного апарату дослідження; методи індукції, дедукції, аналізу та синтезу, що дали змогу узагальнити існуючі наукові підходи до вивчення глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння; метод порівняльного аналізу – при виявленні закономірностей і просторових відмінностей інтеграції національних економік у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння; методи компаративного аналізу – для порівняння світової практики та вітчизняного досвіду організації індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння; методи описової статистики та візуального аналізу – для наочного представлення основних положень дисертаційної роботи; методи економетричного моделювання – для тестування висунутих гіпотез, виявлення зв'язків між основними характеристиками глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння.

Інформаційно-фактологічною базою дисертаційної роботи є статистичні дані Світового банку, Міжнародного валютного фонду, ЮНКТАД, Державної служби статистики України, матеріали аналітичних оглядів та періодичних видань, офіційні публікації міжнародних організацій, аналітика товарних бірж, монографії вітчизняних і зарубіжних учених, ресурси мережі інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробленні теоретико-методичних й прикладних підходів до формування глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та обґрунтуванні концептуальних положень щодо стратегічних напрямів інтеграції національних економік, у тому числі України, в цю індустрію.

У процесі дослідження одержані такі найбільш вагомні наукові результати:
вперше:

– сформульовано основні концептуальні положення моделі формування глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, що дали змогу встановити її базові характеристики, розгалужену структурну будову із визначенням рівнів функціонування та принципів побудови, виявити ознаки глобальності й передумови, які детермінують види стратегій інтеграції національних економік у цю індустрію. Такий підхід дав можливість розглянути глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння як підсистему глобальної економіки з таким дизайном ринку (з огляду на специфічність товару, який на ньому обертається), що дає змогу узгодити інтереси учасників і виробити стандартизовані підходи до організації діяльності сегментів цієї індустрії;

– запропоновано методичні підходи до оцінювання процесів функціонування глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, які на основі емпіричних досліджень обраних характеристик дали змогу виявити динамічні та структурні зміни, провести ідентифікацію країн за рівнем залучення у глобальну індустрію (за видом участі, за видами дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, за ступенем зовнішньоторговельної активності) та виявити основні диспропорції у рівнях інтеграції країн, що підтвердило нерівномірність розвитку глобальної індустрії у різних часових періодах;

удосконалено:

– концептуальні підходи до імплементації світового досвіду регулювання та стандартизації сфери дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння у практику країн, які залучені до функціонування глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, що дало змогу ідентифікувати основні інституційні підвалини інтеграції національних економік у цю індустрію, підтвердити багатофункціональність її глобальних інституцій та на основі принципів компаративістики визначити можливості адаптації світових практик здійснення контролю за обігом дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння в Україні. На відміну від наявних, такий підхід враховує як національні інституції, так і глобальний рівень управління розвитком індустрії;

– понятійно-термінологічний апарат дослідження, зокрема запропоновано трактувати поняття «індустрія дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння» як багаторівневу з позиції організації та технологічно розвинену й інформаційно забезпечену сферу світового ринку, що формується під впливом синергійних ефектів від діяльності всіх суб'єктів, залучених до функціонування індустрії, об'єднує їхні ресурси та сприяє реалізації їхнього потенціалу. На відміну від існуючих, наведене визначення охоплює не лише ринок

дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, а й розглядає його як невід'ємну складову індустрії;

набули подальшого розвитку:

– оцінка кон'юнктури на ринку дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, що дало змогу проаналізувати його тенденції та структуру пропозиції й попиту, на основі чого з використанням методів економетричного моделювання підтверджено, що цінність дорогоцінних металів полягає у їхньому багатофункціональному призначенні; розраховано матрицю кореляцій, яка підтвердила висунуту гіпотезу про вплив цінних факторів на пропозицію та структурні елементи попиту на дорогоцінні метали;

– теоретико-методичні підходи до визначення глобальних детермінант формування глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та інтеграції національних економік у цю індустрію, що дало можливість визначити деструктивні чинники та основні геополітичні й геоекономічні ризики розвитку глобальної індустрії. На основі цього визначено системні суперечності інтеграції національних економік у глобальну індустрію, окреслено проблеми та внутрішні чинники, які характеризують типи стратегії інтеграції;

– теоретико-емпіричне обґрунтування формування соціально орієнтованих та екологічно сприятливих стратегій інтеграції національних економік у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, що дало можливість протестувати гіпотезу «ресурсного прокляття» та виробити практичні рекомендації для впровадження ініціатив, спрямованих на досягнення цілей сталого розвитку, у практику країн, залучених у цю глобальну індустрію;

– сценарії розвитку ринку дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння України на основі виокремлення найбільш конкурентоспроможних секторів національної економіки та зовнішньоторговельних пріоритетів, сформованих під впливом глобальних викликів і нестабільності внутрішнього середовища, що дало змогу виявити проблеми інституційного та функціонального характеру у регулюванні національної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння й сформуванню дорожню карту інтеграції України у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні теоретичні положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, доведено до рівня практичних пропозицій. Одержані в процесі дослідження результати прийняті до впровадження: Комітетом з питань фінансової політики і банківської діяльності Верховної Ради України (довідка № 04-37/10-120 від 17.07.2019 р.); Управлінням стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради (довідка № 522.1/2 від 15.11.2019 р.); Союзом ювелірів України (довідка № 372 від 15.10.2019 р.); громадською організацією «Африканська рада в Україні» (довідка № 09-С/2019 від 12.10.2019 р.). Основні положення та результати дисертаційної роботи використано у навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету (довідка № 126-31/1605 від 16.09.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Наукові результати, що виносяться на

захист, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті ідеї та положення, які є результатом особистих напрацювань.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційної роботи доповідалися та отримали схвальні відгуки на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Актуальные вызовы современной науки» (м. Переяслав-Хмельницький, 2017 р.), «Соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства» (м. Вінниця, 2018 р.), «Проблеми сучасної Європи та України» (м. Тернопіль, 2018 р.), «Двадцять дев'яти економіко-правові дискусії» (м. Львів, 2018 р.), «Вектори розвитку науки і бізнесу в глобальному середовищі: тренди та перспективи» (м. Тернопіль, 2019 р.), «Фінансово-кредитні аспекти розвитку економіки України» (м. Тернопіль, 2019 р.).

Публікації. Основні наукові положення, висновки та результати дисертаційної роботи опубліковано у 13 наукових працях загальним обсягом 4,42 д. а. (з яких особисто автору належать 4,20 д. а.), у тому числі: 6 праць – у наукових фахових виданнях, 1 публікація – у науковому періодичному виданні іншої держави (Естонія), 6 публікацій за матеріалами міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 238 сторінок, з них 186 сторінок основного тексту. Дисертація містить 27 таблиць, 35 рисунків та 7 додатків на 29 сторінках. Список використаних джерел налічує 226 найменувань на 23 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «**Теоретико-концептуальний базис формування глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння**» досліджено теоретичні основи та сутнісні характеристики глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, розкрито глобальні детермінанти її розвитку, охарактеризовано інституційний базис інтеграції національних економік у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння.

У процесі дослідження обґрунтовано вплив процесів глобалізації на зміну моделей взаємодії країн, зростання їхньої відкритості та взаємозалежності. Аргументовано, що однією з ознак глобалізації є формування глобальних ринків, які відкрили нові можливості для національних економік, водночас спричинивши нові виклики, зменшивши участь держави в регулюванні соціально-економічних процесів. Визначено роль дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння в глобальній економіці, що дало змогу сформулювати авторське розуміння індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та розглянути її як багаторівневу модель із виокремленням принципів, рівнів функціонування, інституційного забезпечення (рис. 1).

Рис. 1. Теоретико-концептуальна модель глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння

Обґрунтовано, що багатofункціональність дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння визначає специфіку функціонування їхніх ринків. З'ясовано, що дизайн ринку визначається невеликою кількістю учасників, які мають не лише природні поклади, але й технологічні переваги, здатні задовольнити запити кінцевих споживачів.

Встановлено, що завдяки структурній будові індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння її суб'єкти залучені у формування глобальних ланцюгів доданої вартості. Обґрунтовано глобальність індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, яка визначається такими ознаками: стандартизованістю правил на всіх етапах функціонування індустрії; глобальністю процесу ціноутворення; взаємозалежністю розвитку індустрії і глобальних тенденцій розвитку світового господарства; географією індустрії; залученням ТНК до розвитку індустрії.

Обґрунтовано важливість впливу глобальних трансформацій на інтеграційні пріоритети країн у глобальній економіці, оскільки, поряд із беззаперечними перевагами, вони поглиблюють внутрішньокраїнні ризики. За результатами дослідження виокремлено основні глобальні детермінанти, що впливають на ступінь інтеграції країн у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, серед яких: глобальна фінансова нестабільність; волатильність на фінансових ринках; протекціоністські заходи у торговельній та фінансовій сферах (окремі з яких застосовуються у формі заходів прихованого протекціонізму); неефективна система глобального управління; політичні ризики, екологічні виклики тощо.

Підтверджено, що геополітичні та гео економічні ризики деструктивно впливають на інтеграцію національних економік у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та на індустрію загалом, оскільки: вона характеризується внутрішніми суперечностями розвитку; охоплює країни з різним рівнем економічного розвитку; у ній функціонують компанії, які забезпечують її життєдіяльність від розвідки, видобутку до продажу готових виробів; різні сегменти індустрії по-різному реагують на глобальні виклики, оскільки окремі інструменти мають багатофункціональне призначення; наявні суттєві відмінності між країнами щодо залучення у матрицю «ресурси/результат»; вираженою є слабкість національних інституційних регуляторів у забезпеченні функціонування індустрії.

Аргументовано необхідність удосконалення інституційного базису функціонування індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, оскільки виникає об'єктивна потреба в уніфікації та стандартизації процесів управління цією індустрією. Систематизовано глобальні інституції, залучені до формування, функціонування та розвитку глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, встановлено їхні функціональні особливості та напрями діяльності: створення сприятливих умов для торгівлі та врегулювання торговельних суперечок, розробка та імплементація галузевих стандартів; підвищення довіри споживачів до виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, вироблення політики сприяння у просуванні компаній на ринку та формування позитивного іміджу; вилучення з ланцюгів постачання того дорогоцінного каміння, видобуток й обіг якого залучені до фінансової підтримки терористичних організацій і збройних конфліктів; мінімізація тіншових схем; створення умов для прозорості та чесної конкуренції; впровадження соціальних та екологічних стандартів тощо.

У другому розділі **«Сучасна практика інтеграції національних економік у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння»** розкрито методичні підходи до оцінювання функціонування глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, виокремлено сучасні тенденції розвитку цієї індустрії за основними елементами, оцінено інтегрованість національних економік у глобальну індустрію.

Сформульовано основні методологічні підходи до оцінювання стану розвитку глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння з позицій об'єктно-суб'єктного аналізу як підґрунтя проведення емпіричних розрахунків та вироблення науково-практичних рекомендацій. Акцентовано на проблемах статистично-оцінного характеру при проведенні аналізу.

Аргументовано, що світовий ринок дорогоцінного каміння в останні десятиліття зазнає значних змін, оскільки змінюються як обсяги видобутку, позиціонування країн за видобутком і грануванням, так і запити споживачів, до яких ринок є дуже чутливим. Відповідно модальність інтеграції країн у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння обумовлена природою цього продукту, а ціноутворення є однією з характерних ознак розвитку індустрії. На основі аналізу кон'юнктури світового ринку дорогоцінних металів виокремлено такі його тренди: світова фінансова криза

спровокувала волатильність цін на всі дорогоцінні метали, однак різними є їхні коливання; враховуючи багатofункціональність золота, поквартальна динаміка попиту в останні роки підтвердила структурні зміни, причому найбільш стабільним є ювелірний та промисловий попит, тоді як попит інвестиційний та центральних банків зазнав значних коливань, що обґрунтовано змінами на фінансових ринках; пропозиції золота впродовж останніх років мали стійкий характер.

Наголошено на важливості ролі центральних банків та біржових інвестиційних фондів у глобальній індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. Встановлено, що залучення золота до структури міжнародних валютних резервів зумовлене нестабільністю кон'юнктури валютних ринків, тому цей дорогоцінний метал залишається, незважаючи на волатильність цін, одним із найбільш стабільних активів, що диверсифікує міжнародні резерви країн.

З метою здійснення поглибленого аналізу кон'юнктури світового ринку дорогоцінних металів на прикладі золота висунуто гіпотезу про вплив ціни на золото на видобуток та структурні елементи попиту. Для підтвердження гіпотези використано інструментарій економетричного аналізу для $t=12$ періодів. За результатами аналізу встановлено наявність впливу волатильності ціни на золото на структурні елементи попиту, хоча існує незначний зв'язок між ціною та загальним обсягом попиту; підтверджена наявність існування зв'язків між структурними елементами попиту та видобутком золота.

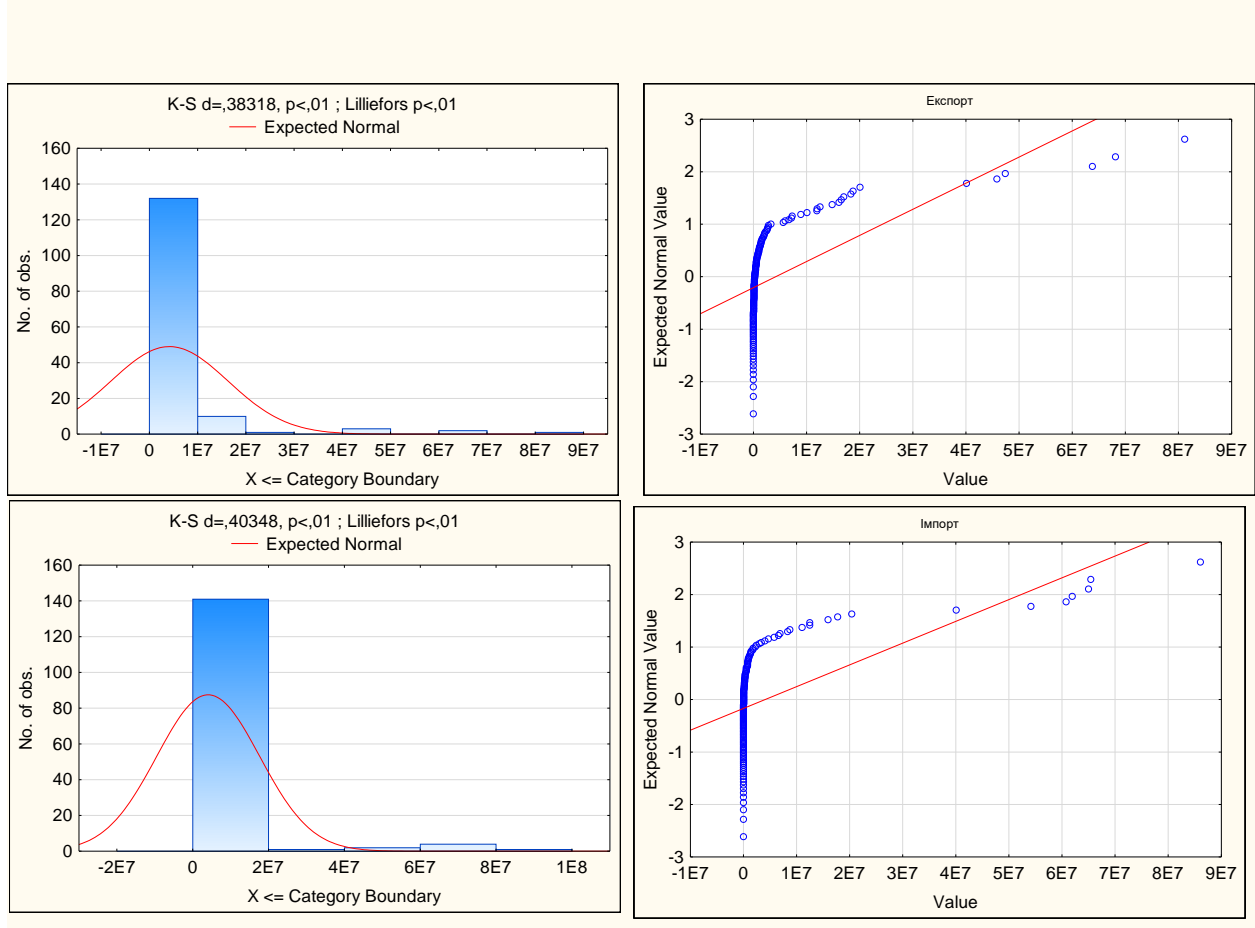
Виявлено сучасні тенденції торгівлі дорогоцінними металами на товарних біржах і встановлено, що цей процес є складним та затратним; на цей товар упродовж дня впливає широкий діапазон цін, характеризуючи його як нестабільний та іноді непрогнозований щодо ціни, тому акцентовано увагу на важливості диверсифікації стратегії на ринку та структуруванні портфеля при торгівлі дорогоцінними металами, яка охоплює також ф'ючерсні контракти.

У дисертаційній роботі охарактеризовано цінові тенденції на ринку дорогоцінного каміння та обґрунтовано, що, незважаючи на негативні прояви глобальної фінансової нестабільності, цей сегмент індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння має здатність до швидкого відновлення.

Проведено ідентифікацію країн за рівнем їхнього залучення у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, зокрема за типом участі – країни видобутку, гранування (у випадку дорогоцінних металів), біржової активності; за видами дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння; за ступенем зовнішньоторговельної активності. Результати просторового оцінювання видобутку дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння дали змогу ідентифікувати основних виробників золота у світі (Китай, Австралія та Росія) та визначити причини зміни його видобутку в інших країнах. Встановлено, що ринок срібла в останні роки характеризується такими тенденціями: нестабільністю динаміки обсягів виробництва металу; зниженням попиту за суттєвого скорочення попиту на срібло як інвестиційного активу та для потреб промисловості, в тому числі ювелірної; високою волатильністю цін на срібло. З'ясовано, що посилення глобальної фінансової нестабільності вплинуло також на ринок платини та металів платинової групи, зокрема паладію.

Зважаючи на те, що одним із дорогоцінних каменів першого порядку є алмаз, проведено аналіз основних трендів розвитку світового ринку алмазів і залучення країн до процесів його виробництва й обігу. Підтверджено, що обсяги виробництва алмазів (у каратах) періодично зазнають змін, у тому числі під впливом кризових явищ, тоді як цінова динаміка є більш стабільною. Встановлено, що країни-виробники алмазів почергово змінюють свої позиції, а світовий ринок алмазів поділений між провідними компаніями-конкурентами, на які припадає 90% цього ринку. З'ясовано, що одним із перспективних ринків видобутку алмазів є Китай, в якому завдяки державній підтримці та формуванню так званих «алмазних кластерів» продовжується розробка власних нових родовищ та освоєння наявних.

Проаналізовано стан зовнішньоторговельної активності країн у глобальній індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння (рис. 2) та встановлено, що характер розподілу обсягів торгівлі країн не відповідає нормальному розподілу, що підтверджує нерівномірність та асиметричність залучення країн у глобальну індустрію.

Рис. 2. Розподіл країн за обсягами торгівлі в глобальній індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння*

*Розраховано автором за даними International Trade Centre.

Проведено емпіричний аналіз зовнішньоторговельної активності країн у глобальній індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння для трьох періодів: 2001 р., 2011 р., 2017 р. Для характеристики обрано такі показники: розмах варіації R , коефіцієнт варіації K_{VAR} , децильний коефіцієнт K_d , квінтільний

коефіцієнт K_k , індекс ентропії I_E , сукупну частку чотирьох найбільших експортерів у сукупних обсягах експорту (CR-4), індекси Тейля (T_1, T_0). Розрахунок основних коефіцієнтів (табл. 1) підтвердив нерівномірність залучення країн у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння.

Таблиця 1

Розрахунок показників зовнішньоторговельної активності країн у глобальній індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння*

	R	K_{VAR}	K_d	I_E	K_k	CR-4	T_1	T_0
2001 р.								
Імпорт	26066335	384,65%	27593,52	2,8055	694,73	0,5127	1,2994	-4,9323
Експорт	14642618	279,19%	10115,343	3,1529	250,86	0,4406	1,7223	-3,3266
2011 р.								
Імпорт	93596863	393,49%	25089,1	2,8910	605,22	0,5459	3,832	-4,4369
Експорт	71785840	273,39%	12584,46	3,3631	337,151	0,3951	1,6673	-3,2879
2017 р.								
Імпорт	88849575	379,76%	18934,02	2,9121	508,97	0,4598	2,3506	-4,8584
Експорт	87169735	299,21%	4309,59	3,3224	119,296	0,4255	1,7465	-3,0476

*Розраховано автором за даними International Trade Centre.

Проаналізовано структурну характеристику варіаційного ряду – медіану – за обраними періодами, в результаті чого отримано дві групи країн та ідентифіковано їхню належність до кожної з груп. Здійснено розподіл країн вибірки за принципом Паретто (за правилом 20–80) (табл. 2).

Таблиця 2

Результати розподілу країн зовнішньоторговельного сектору глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння за принципом Паретто

Рік	Розподіл за Паретто		
	20%–80%	4%–64%	1%–51,2%
2001	Імпорт		
	98,62	64,31	35,31
	Експорт		
	92,96	50,10	12,61
2011	Імпорт		
	98,27	66,81	30,58
	Експорт		
	91,84	48,29	22,24
2017	Імпорт		
	98,36	74,17	25,03
	Експорт		
	92,31	53,97	26,22

*Розраховано автором за даними International Trade Centre.

Підтверджено виконання розподілу 20–80 і 4–64 за імпортом та експортом, бо країни, які були провідними імпортерами/експортерами, зберігають цей статус, незважаючи на зміну кон'юнктури ринку, зростання обсягів торгівлі та світові тренди розвитку.

У третьому розділі «**Стратегічні напрями інтеграції національних економік у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння в умовах глобалізації**» розкрито суперечності інтеграції національних економік у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, визначено особливості залучення України у глобальну індустрію, окреслено стратегічні вектори розвитку глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння для забезпечення сталого розвитку.

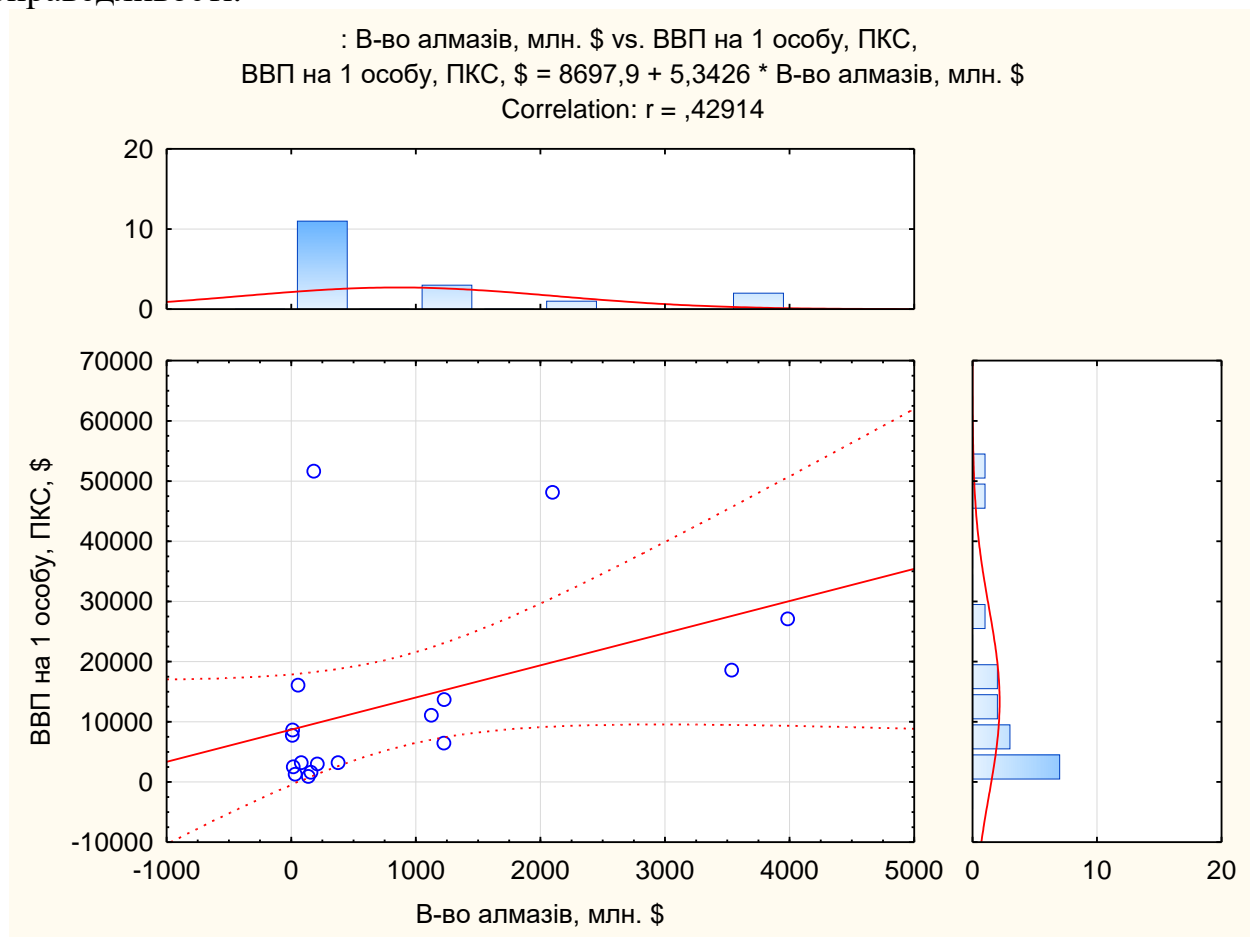
Доведено, що інтеграція національних економік дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння є складним процесом, особливо через відсутність стратегічних орієнтирів розвитку, та окреслено основні проблеми: вичерпність існуючих родовищ дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння; недостовірні сертифікації; відсутність стратегії розвитку індустрії на національному рівні країн; фінансова неспроможність країн, що розвиваються; недостатньо розвинена логістика в країнах видобутку; відсутність інвестицій у геологорозвідувальні роботи, низький рівень технічного й технологічного забезпечення, неспроможність країн самостійно проводити розвідку нових копалин; незаконний видобуток на приватних копалинах; постачання на ринок «кривавих» алмазів; порушення правил нанесення пробірних клейм на вироби.

Акцентовано на проблемах використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння у тіньових схемах. Встановлено, що залучення глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння до міжнародного злочинного бізнесу потребує перегляду методів протидії, систематизації інформації про основні злочинні схеми, обміну базами даних між інституціями різних країн, що задіяні в процесі виявлення та запобігання випадкам транскордонної економічної злочинності, дотримання країнами схеми сертифікації Кімберлійського процесу.

Досліджено роль України у глобальній індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. У роботі окреслено основні передумови для функціонування цієї індустрії та її значущості у забезпеченні економічного розвитку. На основі компаративного аналізу встановлено прогалини у національному законодавстві щодо обігу дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, виявлено відсутність у стратегічних документах розвитку України пріоритетів функціонування індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. Аргументовано, що успішне формування та розвиток ринку дорогоцінних металів в Україні потребують адаптації міжнародних практик ціноутворення та регулювання обігу дорогоцінних металів у товарній формі. На основі SWOT-аналізу функціонування індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння України побудовано дорожню карту її розвитку. Запропоновано заходи стабілізації вітчизняної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння з урахуванням зростаючих глобальних викликів та нестабільності внутрішнього середовища.

Протестовано гіпотезу про ефект «ресурсного прокляття» на прикладі країн-лідерів у видобутку алмазів. Для розрахунків за залежну змінну взято видобуток алмазів (млн. дол. США), а як результуючі змінні обрано такі: ВВП на одну особу, ПКС, дол. США; індекс ведення бізнесу; глобальний індекс конкурентоспроможності 4.0; очікувана тривалість життя при народженні,

роки; дитяча смертність до 5 років (на 1000 осіб); кількість користувачів Інтернету, %; індекс екологічної ефективності. У вибірку увійшло 17 країн. За результатами кореляційного аналізу встановлено відсутність впливу обсягів виробництва алмазів на: рівень ВВП на одну особу (рис. 3); глобальний індекс конкурентоспроможності; показник дитячої смертності; очікувану тривалість життя при народженні; індекс екологічної ефективності та індекс соціальної справедливості.

Рис. 3. Результати зв'язку між видобутком алмазів у країнах-лідерах та ВВП на одну особу у 2018 р.

*Розраховано автором за даними Kimberley Process.

Здійснено перевірку значень коефіцієнта кореляції на значущість і встановлено, що регресійні моделі побудовані для тих показників, коефіцієнти кореляції яких більші від 0,4124. Побудовано кореляційну матрицю впливу видобутку алмазів на показники соціально-економічного розвитку країн. Встановлено, що обсяг видобутку алмазів має прямий позитивний вплив на: індекс ведення бізнесу: $y = 54,1226 + 0,0053x$, $R = 0,5114$, де y – індекс ведення бізнесу, x – обсяг видобутку алмазів; кількість користувачів Інтернету: $y = 21,8664 + 0,0122x$, $R = 0,5275$, де y – кількість користувачів Інтернету, %, x – обсяг видобутку алмазів. Обґрунтовано, що сировинні ресурси не завжди є умовою економічного зростання країни та забезпечення людського розвитку.

Дослідження підтвердило, що кожна країна обирає власну стратегію інтеграції у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. Аргументовано, що гірничодобувна промисловість для окремих країн Африки

залишається потенційною зв'язуючою ланкою із зовнішнім світом і забезпечує її інтеграцію на світові ринки. Проте здебільшого уряди цих країн мають низьку частку у виробництві. Натомість активно працюють іноземні компанії на ринках країн Африки, тому економічні ефекти від освоєння копалин суттєво применшені.

Акцентовано увагу на впровадженні соціально орієнтованих та екологічно сприятливих підходів до функціонування індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. Підтверджено, що великі компанії, які працюють на ринку, реалізують численні екологічні та соціальні проєкти відповідно до основ соціального підприємництва. Наведено найкращі соціально та екологічно орієнтовані практики компаній-учасників глобальної індустрії. Обґрунтовано, що таких заходів, однак, недостатньо, щоб підвищити рівень життя населення цих країн, забезпечити необхідний людський розвиток та працевлаштування, дотримання екологічних стандартів.

Окреслено основні напрями розвитку індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння у сучасних умовах, які сприятимуть підвищенню результативності інтеграції країн до неї: активізація інвестиційної привабливості ринків у країнах, що розвиваються; розробка національних стратегій розвитку індустрії в країнах-лідерах щодо видобутку та їхнього залучення у подальші етапи обігу дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння.

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано новий підхід до вирішення важливого науково-прикладного завдання – поглиблення теоретично-методичних засад інтеграції національних економік у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та розроблення практичних рекомендацій щодо розвитку вітчизняної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. Одержані результати дослідження дали змогу сформулювати теоретичні та практичні висновки і рекомендації.

1. Процеси глобалізації на початку XXI ст. трансформували існуючі підходи до інтеграції національних економік у світове господарство, особливо тих, які мають значні поклади природних ресурсів. За таких умов дуже важливою для національних економік є їхня переорієнтація з експортосировинних на ефективнофункціонуючі. У роботі обґрунтовано об'єктивні передумови утворення глобальної індустрії на основі ринків дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. Зазначено, що відсутність такого законодавчо визначеного поняття як «індустрія дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння» дещо ускладнює процес її формування та структурування. Місце цього сегмента в структурі глобальної економіки визначено додатковими умовами: дорогоцінні метали і дорогоцінне каміння є нішевим товаром на ринку; вони залучені у глобальні ланцюги формування доданої вартості; промисловий попит на них пов'язаний із розвитком реального бізнес-циклу; ціноутворення на всіх сегментах є глобальним.

2. Визначено, що розвиток глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння відбувається під впливом глобальних детермінант, які визначають її тенденції та закономірності. Обґрунтовано, що в останнє

десятиліття глобальна нестабільність є деструктивним чинником для глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, зокрема відбулися зміни в обсягах їх видобутку, у запасах гранувальних підприємств, диверсифікувався споживчий попит покупців ювелірних виробів тощо. Компаніям доводиться витримувати жорстку конкурентну боротьбу в умовах посилення глобальної нестабільності. Крім того, уряди країн, де здійснюється видобуток (а це, як правило, країни, що розвиваються), запроваджують нові обмежувальні заходи для іноземних компаній, щоб індустрія дорогоцінного каміння використовувала бенфікацію як довгострокову бізнес-модель.

3. Обґрунтовано, що інституційний базис глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння є площадкою, яка формує умови їхнього обігу та стандартизує основні процеси. Визначено, що він охоплює не лише країни розвідки та видобутку, а й інших учасників, наприклад, ТНК, біржі, а також усі суб'єкти, які залучені до процесів гранування, торгівлі, виробництва готових ювелірних виробів та ін. Підтверджено, що потужні компанії з видобутку алмазів та іншого дорогоцінного каміння для утримання та зміцнення своїх позицій на ринку об'єднуються в асоціації та промислові групи. Обґрунтовано роль спеціалізованих бірж у спрощенні процесу купівлі-продажу дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. Встановлено, що глобальні інституції здебільшого обирають певний напрям діяльності, а національні інституції достатньо відрізняються між країнами, тому для ефективного розвитку глобальної індустрії та інтеграції до неї національних економік актуальним є поглиблення взаємодії між цими інституціями.

4. Встановлено, що у світовій практиці існують різні підходи до оцінювання стану розвитку індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, які здебільшого мають секторальний характер, що пояснюється певними обмеженнями оперування достовірними даними щодо розвитку індустрії як на рівні окремих країн, так і глобальному рівні. В роботі запропоновано методологічний інструментарій оцінювання функціонування глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та виявлено особливості інтеграції країн у глобальну індустрію, які охоплюють не лише показники видобутку та споживання, а й соціально-економічні та екологічні маркери.

5. За результатами аналізу кон'юнктури світових ринків дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння узагальнено тенденції розвитку глобальної індустрії. Досліджено фактори впливу на політику формування цін на дорогоцінні метали та дорогоцінне каміння. Обґрунтовано, що аналіз довго- та короткострокових цінових трендів дає змогу гравцям об'єктивно оцінювати зміни на таких ринках. Визначено, що найбільший вплив на вартість дорогоцінних металів мають такі фактори як промисловий попит, економіко-політичне та соціальне становище провідних країн світу, геополітична, фінансово-економічна та соціальна глобалізація, інтерес приватних інвесторів (прямі фактори); ціна на нафту, курс долара США, фондові індекси світових фінансових ринків, вартість дорогоцінних металів на суміжних фінансових ринках (непрямі фактори).

6. Проведене оцінювання інтегрованості національних економік у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння дало змогу виявити країни-лідери та причини зміни їхньої активності на ринку. За результатами оцінювання неоднорідності та асиметричності зовнішньоторговельного сегмента глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння підтверджено різний ступінь інтеграції країн у різні періоди, обрані для дослідження. У 2001 р. вибірку за імпортом сформували 164 країни (максимальне значення властиве США, а мінімальне – Коморським Островам). За експортом вибірку сформувала 131 країна, з яких для США характерне максимальне значення, а для Сенегалу, Парагваю, Домініки та Сомалі – мінімальне. В 2017 р. найбільші обсяги імпорту припадали на Швейцарію, найменше значення показника у вибірці має Еритрея. Серед 159 країн-експортерів лідерами є Гонконг, Китай, найменше значення показника експорту мав Алжир.

7. Враховуючи те, що у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння залучені країни із різним рівнем економічного розвитку, у практичній сфері виникають суперечності як між основними учасниками (за ринки збуту, інвесторів тощо), так і між сегментами індустрії. Обґрунтовано механізми детінізації глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, які дають змогу підвищити її прозорість та прозорість, інвестиційну привабливість, забезпечити справедливую конкуренцію.

8. Розвиток індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння перебуває на стадії становлення в Україні, однак він детермінований тенденціями функціонування світового ринку та глобальної індустрії. Серед найбільш гострих проблем для України щодо регулювання окремих сегментів індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння окреслено такі: відсутність ефективного інституційного механізму контролю за обігом дорогоцінного каміння та металів, фальшиве клеймування виробів з дорогоцінних металів, використання недобросовісних методів конкуренції, існування тіньового ринку, надходження на територію країни контрафактних виробів та ін. На основі компаративного аналізу умов розвитку індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння в Україні та світі запропоновано такі заходи стабілізації вітчизняної індустрії з урахуванням зростаючих глобальних викликів та нестабільності внутрішнього середовища: введення нових технічних і технологічних потужностей; розробка державних регуляторних стратегій та створення (реорганізація) інституцій, уповноважених проводити контроль за обігом дорогоцінних металів і каміння на території країни; посилення державного пробірного контролю за виробництвом, нецільовим використанням, зберіганням дорогоцінних металів і каменів; формування прозорого ринку та запобігання використанню тіньових схем.

9. Країни, залучені до глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, залежно від чинників обирають різні стратегії інтеграції. За таких умов актуалізується проблема забезпечення економічного зростання та технологічного розвитку в тих країнах, які є центрами видобутку дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. Зважаючи на те, що їхній видобуток – лише один з етапів життєвого циклу продуктів, аргументовано, що країни, в яких видобувають дорогоцінні метали і дорогоцінне каміння, не

завжди мають відповідні потужності для їхньої подальшої обробки, тому вони є постачальниками сировини для тих країн, які мають необхідні фінансові та технологічні ресурси, і втрачають можливості створити нові робочі місця, зменшити рівень бідності, впровадити якісні стандарти життя, зменшити тіньовий обіг тощо. Доведено, що соціальний прогрес та екологічна ефективність мають бути складовою як глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, так й інтеграційних стратегій національних економік, а не лише окремих компаній, які працюють на ринку, та у підсумку вирішувати завдання Концепції сталого розвитку.

Основні результати дослідження впроваджені у практичну діяльність Комітету з питань фінансової політики і банківської діяльності Верховної Ради України, Управління стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради, Союзу ювелірів України, громадської організації «Африканська рада в Україні», а також у навчальний процес Тернопільського національного економічного університету.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Ксенжук О. С. Тренди розвитку та ціноутворення на світовому ринку дорогоцінного каміння. Український журнал прикладної економіки. 2016. Т. 1. № 5. С. 109–117 (0,47 д. а.).
2. Ksenzhuk O. S. Global precious stones market and modern tendencies of diamonds market development. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2017. Вип. № 5 (127). С. 97–103 (0,49 д. а.).
3. Ксенжук О. С., Іващук І. О., Герман Л. Т. Передумови інтеграції економік країн Африки на південь від Сахари в глобальний простір. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2017. Вип. 6 (128). С. 155–162 (особистий внесок автора: проаналізовано особливості розвитку індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння в країнах Африки) (0,50 д. а.).
4. Ксенжук О. С. Тенденції функціонування світового ринку дорогоцінних металів в умовах глобальної фінансової нестабільності. Економічний аналіз. 2017. Т. 27. № 4. С. 289–298 (0,55 д. а.).
5. Ксенжук О. С. Сучасні тенденції торгівлі дорогоцінними металами на товарних біржах. Вісник Хмельницького національного університету. 2018. № 6 Т. 2. С. 163–168 (0,48 д. а.).
6. Ksenzhuk O. S. Determinant of the development of the precious metals market and peculiarities of investments in precious metals. EUREKA: Social and Humanities. 2018. № 4. P. 10–16 (0,58 д. а.).
7. Ксенжук О. С. Ретроспективний аналіз та перспективи функціонування світового ринку золота. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: «Економіка і менеджмент». 2019. Вип. 2 (80). С. 86–90 (0,59 д. а.).

Опубліковані праці апробаційного характеру:

8. Ксенжук О. С. Глобальні виклики для розвитку ринків дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння : сб. науч. трудов. Актуальные вызовы

современной науки : XX Междунар. науч. конф. (г. Переяслав-Хмельницький, 26–27 дек. 2017 г.). Переяслав-Хмельницький, 2017. Вып. 12 (20). Ч.2. С. 155–157 (0,10 д. а).

9. Ксенжук О. С. Розвиток ринку дорогоцінних металів в Україні під впливом глобалізаційних змін. Соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 18 квіт. 2018 р.) : у 2-х т. Т. 1. Тернопіль, 2018, С. 86–87 (0,10 д. а).

10. Ксенжук О., Гонак І. Особливості функціонування світового ринку золота. Проблеми сучасної Європи та України : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студ. та молод. вчен. (м. Тернопіль, 25–26 трав. 2018 р.). Тернопіль : ТНЕУ, 2018. С. 37–38. (особистий внесок автора: обґрунтовано проблему функціонування світового ринку золота) (0,08 д. а.).

11. Ксенжук О. С., Войцещук А. Д. Проблеми залучення індустрії дорогоцінного каміння та дорогоцінних металів до міжнародного злочинного бізнесу. Двадцять дев'яти економіко-правові дискусії : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Львів, 19 лип. 2018 р.). Львів, 2018. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-2497/> (особистий внесок автора: обґрунтовано проблему залучення індустрії дорогоцінного каміння і дорогоцінних металів до транснаціональної злочинності) (0,06 д. а.).

12. Ксенжук О. С. Вплив глобалізаційних процесів на інтеграцію національних економік у глобальну індустрію дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння. Вектори розвитку науки і бізнесу в глобальному середовищі: тренди та перспективи : матеріали Націон. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 7 листоп. 2019 р.). Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2019. С. 121–122 (0,10 д. а.).

13. Ксенжук О. С. Детермінанти формування глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. Фінансово-кредитні аспекти розвитку економіки України : зб. тез доп. Всеукр. наук. інтернет-конф. (м. Тернопіль, 12 листоп. 2019 р.). Тернопіль : Вектор, 2019. С. 32–33 (0,10 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Ксенжук О. С. Інтеграція національних економік у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль, 2019.

У дисертаційній роботі розглянуто теоретико-методичні та прикладні засади інтеграції національних економік у глобальну індустрію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. Обґрунтовано основні положення формування глобальної індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, досліджено глобальні детермінанти її формування, визначено її інституційний базис.

Проаналізовано кон'юнктуру світового ринку дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та виокремлено сучасні тенденції розвитку. Доведено нерівномірність інтеграції країн у глобальну індустрію дорогоцінних металів і

дорогоцінного каміння і визначено основні проблеми, які негативно впливають на інтеграцію національних економік в цю індустрію. Окреслено напрями впровадження соціально орієнтованих та екологічно сприятливих підходів до функціонування індустрії дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та інтеграційних стратегій національних економік.

Ключові слова: глобальна економіка, глобальна індустрія дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, глобальна фінансова нестабільність, золотовалютні резерви, інтеграція національних економік, світовий ринок дорогоцінного каміння, світовий ринок дорогоцінних металів

АННОТАЦИЯ

Ксенжук А. С. Интеграция национальных экономик в глобальную индустрию драгоценных металлов и драгоценных камней. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Тернопольский национальный экономический университет. – Тернополь, 2019.

В диссертационной работе рассмотрены теоретико-методические и прикладные основы интеграции национальных экономик в глобальную индустрию драгоценных металлов и драгоценных камней. Обоснованы основные положения формирования глобальной индустрии драгоценных металлов и драгоценных камней, исследованы глобальные детерминанты формирования этой индустрии, определен ее институциональный базис.

Проанализировано конъюнктуру мирового рынка драгоценных металлов и драгоценных камней и выделены современные тенденции развития. Доказано неравномерность интеграции стран в глобальную индустрию драгоценных металлов и драгоценных камней и определены основные проблемы, которые негативно влияют на интеграцию национальных экономик в эту индустрию. Определены направления внедрения социально ориентированных и экологически благоприятных подходов к функционированию индустрии драгоценных металлов и драгоценных камней и интеграционных стратегий национальных экономик.

Ключевые слова: глобальная экономика, глобальная индустрия драгоценных металлов и драгоценных камней, глобальная финансовая нестабильность, золотовалютные резервы, интеграция национальных экономик, мировой рынок драгоценных камней, мировой рынок драгоценных металлов.

ANNOTATION

Ksenzhuik O. S. The integration of national economies in the global industry of precious metals and stones. – The Manuscript.

The thesis for the Candidate's Degree in Economic Studies, Specialty 08.00.02 – World economy and international economic relations. – Ternopil National Economic University. – Ternopil, 2019.

The thesis explores the theoretical, methodological and applied principles of the integration of national economies into the global industry of precious metals and stones. The thesis demonstrates the effects the globalization processes have on

changing patterns of interaction between countries, increasing their openness and interdependence. The basic principles of formation of the global industry of precious metals and stones are substantiated. The role of precious metals and stones in the global economy has been identified that makes it possible to approach this industry as the subsystem of the global economy. It is established that the global industry has its own unique features, because the design of the market is determined by the small number of participants, who have not only natural resources, but also technological advantages.

Global determinants of the formation of the precious metals and stones industry have been investigated, which exacerbate existing risks. The main determinants are as follows: global financial instability; volatility in financial markets; protectionist measures in the trade and financial domains; inefficient global governance; political risks, environmental challenges, etc. In the thesis, an important emphasis is placed on the institutional foundation of the global precious metals and stones industry.

It is argued that the global gem market has undergone significant changes in the last decades. Based on the analysis of the global precious metals market, the main trends of its development are highlighted. The role of central banks and exchange-traded investment funds in the global precious metals and stones industry has been identified. There is a correlation between the price of gold and the extraction and structural elements of demand. The up-to-date tendencies in the trade in precious metals on commodity exchanges are analyzed and the importance of diversification of strategy in the market and structuring of the portfolio in the trade of precious metals is emphasized. This paper investigates price trends in the gemstone market.

The spatial unevenness of the development of the global precious metals and precious stones industry has been proved. The main countries of precious metal mining have been identified and the reasons for changing their positioning are identified. The basic trends of development of the world diamond market and the involvement of countries in the processes of its production and circulation are analyzed. The foreign trade of the countries in the global precious metals and stones industry has been evaluated and the difference in their participation in the integration has been confirmed.

The main problems that negatively affect the integration of national economies into the global precious metals and stones industry are identified. The development of this industry in Ukraine is analyzed, the problems of institutional and functional character in its regulation are identified and the road map of the country's integration into the global industry is formed.

The thesis hypothesizes the effect of the «resource curse» on the example of the leading countries in diamond mining and calculates its impact on the socio-economic development of countries. The directions of introduction of socially oriented and environmentally friendly approaches to the functioning of the precious metals and stones industry, which contribute to the improvement of the integration strategies of national economies, are outlined.

Key words: global economy, global precious metals and stones industry, global financial instability, gold and currency reserves, integration of national economies, world precious metals market, global precious metals market.

Підписано до друку 05.03.2020 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублюванні.
Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 1,0.
Зам. № А013-20. Тираж 150 прим.

Видавець та виготовлювач
Тернопільський національний економічний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль 46009

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 3467 від 23.04.2009 р.*

Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ»
вул. Бережанська, 2, м. Тернопіль 46009
тел. (0352) 47-58-72
E-mail: edition@tneu.edu.ua